

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”
ФАКУЛТЕТ „МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И АДМИНИСТРАЦИЯ”
КАТЕДРА „АДМИНИСТРАЦИЯ, УПРАВЛЕНИЕ И ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ”

ЛЮБОМИР СТОИЛОВ

**СЪВРЕМЕННИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА
ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА КРАЙРЕЧНИ ГРАДСКИ ТЕРИТОРИИ**

АВТОРЕФЕРАТ

**НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”
ПО НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ „ИКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ” (ИНДУСТРИЯ)
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.7. АДМИНИСТРАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ**

Варна

2018

ВАРНЕНСКИ СВОБОДЕН УНИВЕРСИТЕТ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”
ФАКУЛТЕТ „МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА И АДМИНИСТРАЦИЯ”
КАТЕДРА „АДМИНИСТРАЦИЯ, УПРАВЛЕНИЕ И ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ”

ЛЮБОМИР СТОИЛОВ

**СЪВРЕМЕННИ ИНСТРУМЕНТИ ЗА
ИНТЕГРИРАНО УПРАВЛЕНИЕ НА КРАЙРЕЧНИ ГРАДСКИ ТЕРИТОРИИ**

АВТОРЕФЕРАТ

НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД ЗА ПРИСЪЖДАНЕ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР”
ПО НАУЧНА СПЕЦИАЛНОСТ „ИКОНОМИКА И УПРАВЛЕНИЕ” (ИНДУСТРИЯ)
ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.7. АДМИНИСТРАЦИЯ И УПРАВЛЕНИЕ

НАУЧЕН РЪКОВОДИТЕЛ:

доц. д-р Кремена Андонова

РЕЦЕНЗЕНТИ:

проф. д-р Цветка Стоенчева

доц. д-р Мария Великова

Варна

2018

Дисертационният труд с обем от 200 страници се състои от увод, три глави, заключение, списък на използваните източници и списък на приложенията. Приложенията са в обем от 20 стр. и съдържат 6 таблици, 2 анкетни карти и един примерен договор. Съдържанието на главите се разделя на отделни части, в края на всяка глава са направени конкретни изводи. Списъкът на използваната литература се състои от 162 източника на български, руски и английски език, разделени в три категории: литература, нормативни документи и интернет източници.

Дисертационният труд е обсъден в катедра „Администрация, управление и политически науки” на факултет „Международна икономика и администрация” на ВСУ „Черноризец Храбър”.

Авторът на докторската дисертация се обучава на самостоятелна подготовка в катедра „Администрация, управление и политически науки” на ВСУ „Черноризец Храбър“ - гр. Варна.

Публичната защита ще се проведе на открито заседание на научно жури на 29.06.2018 г. от ч. в Заседателна зала на ВСУ „Черноризец Храбър”.

Материалите за защита са на разположение в стая 204 във ВСУ “Черноризец Храбър” и на интернет адрес www.vfu.bg раздел „Докторантури”.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Увод

Крайбрежните зони са от стратегическо значение за страните и регионите, разположени на море или на големи реки. Те са дом на голям процент от населението, основен източник на храна и суровини, жизненоважна връзка за транспорта и търговията, място на някои от най-ценните местообитания, както и любима дестинация за свободното време. Именно поради своята привлекателност употребата на крайбрежните и крайречните зони е съпроводена с редица предизвикателства: крайбрежните ресурси се изчерпват над допустимото за тях натоварване, недостигът на пространство води до конфликти между експлоатациите, съществуват големи сезонни колебания в броя на населението и заетостта, а природните екосистеми, които поддържат крайбрежните зони, се рушат. Уязвимостта на антропогенните и природните системи по крайбрежието се повишава вследствие на продължаващото благоустрояване и застрояване в непосредствена близост до бреговата линия.

Във връзка с това ЕС призовава за стратегически подход към планирането и управлението на крайбрежните зони, за да се постигне устойчиво развитие. В много случаи обаче политиките и законите за управление на крайбрежието, както и техните изпълнителни механизми, в голяма степен са разработени отделно едни от други и на чисто секторна база. Това води до противоречиви приоритети, липса на яснота и като цяло до фрагментарен подход на управление. Ето защо в ползрението на съвременните политики попада интегрираният подход към планирането и управлението на крайбрежието, който следва да осигури не-последователен и по-добър контекст на ползата от съвместните действия, да изглади несъответствията и в крайна сметка да постигне устойчиво развитие.

2. Актуалност и значимост на темата

Въпросът за интегрираното управление на крайбрежни зони не е нов. Той е разработен теоретично от редица учени (Д. Павлов, В. Троева, А. Banica, J. Bastard, M. Kosiek, Biliana Cicin-Sain, Robert W. Knecht, Dosoo Jang, Gregory W. Fisk) и намира приложение в практиката на ЕС с разработването на стратегии за развитие на Средиземноморското и Балтийското крайбрежие на обединена Европа.

В български условия актуалността на тази проблематика произтича от потребностите за намиране на ефективни решения за развитие на българските крайдунавски общини, които в последните 20 години се очертават като най-слабо развитата в социално-

икономическо отношение част на страната¹. Възможностите на интегрирания подход да осигури ефективен баланс между екологичните, икономическите, социалните, културните и рекреационните цели, както и да позволи в най-висока степен да се отчетат интересите на всички, които са засегнати или биха могли да бъдат засегнати от дадено решение, го прави подходяща алтернатива за управление на тези територии. Ползи от интегрирания подход в управлението биха имали всички дунавски общини, но в най-голяма степен той би повлиял на онези от тях, които са призвани да изпълняват „изтегляща“ роля в икономическото развитие на българското дунавско пространство. Пример в това отношение е община Русе, на чиято територия функционира речен стопански комплекс, в който се преплитат интересите на бизнеса, гражданското общество и местните административни структури. Със своята специфика, природни и икономически дадености, той се явява подходящо поле за изследване на възможностите, предимствата и перспективите на интегрираното управление на крайречните територии.

Убедеността в предимствата на интегрираното управление и желанието да се стимулира развитието на конкретна крайбрежна територия провокират научен интерес и определят същността на изследователския проблем, обекта, предмета и целите на изследването.

3. Обект и предмет на изследване

Обект на изследване е формиранят в крайречната зона на гр. Русе стопански комплекс, който съчетава специфични природни и антропогенни елементи, допринасящи за развитието на определени речни стопански дейности.

Предмет на изследване са възможностите за интегрирано управление на Речен стопански комплекс Русе (РСК Русе), определени от неговите социално-икономически проблеми и потенциали за развитие.

4. Изследователски проблем

Особена провокация от научноизследователско естество е съществуващото противоречие между предимствата, които дава реката, и обективната изостаналост на дунавските общини. Убедеността в приложимостта на интегрираното управление и желанието да се стимулира развитието на този специфичен район провокират научен интерес

¹ Социално-икономически анализ на нуждите на Оперативна програма „Регионално развитие“ за периода 2014-2020 г.” Етап 2 – Фокусиране на анализа. Обединение „Регионални анализи за 2014+“

и определят същността на изследователския проблем – как да се прилага интегриран подход в управлението на конкретна крайречна територия с оглед постигане на устойчиви нива на развитие на дейностите в нея.

5. Авторова теза

В дисертационното изследване се защитава тезата, че: Намирането на комплексни решения на проблемите в специфична територия, каквато е крайречната територия на град Русе, зависи от прилагането на интегриран подход на планиране и развитие. На тази основа процесът на управление на Речния стопански комплекс Русе може да се моделира, като чрез прилагането на адекватен управленски инструментариум могат да се постигнат определени благотворни ефекти за регионалното развитие, а именно: рационално използване на крайбрежните ресурси, адекватно ангажиране на всички заинтересовани страни, удовлетворяване на пресичащите се частни и публични интереси, усвояване на потенциали по линия на европейски политики и транснационални програми.

6. Цел и задачи на дисертационния труд

Целта на дисертационното изследване е да се проучат и идентифицират възможности и потенциали за интегрирано управление на крайречни градски зони в българското дунавско крайбрежие, като на тази основа се разработи модел за интегрирано управление на Речен стопански комплекс Русе.

За постигане на поставената цел са поставени следните **изследователски задачи**:

- да се характеризират в теоретико-методологичен план основни понятия, свързани с интегрираното управление на крайбрежните зони и територии;
- да се проучат европейски и национални политики за интегрирано крайбрежно управление и да се идентифицират основни предизвикателства в това направление;
- да се разкрият възможности и потенциали за управление на крайбрежни територии в българския участък на река Дунав;
- да се анализират особеностите на РСК Русе като обект на интегрирано управление;
- да се разработи модел за управление на РСК Русе, който на основата на интегрирания подход може да генерира определени ползи за регионалното развитие;

- да се анализират и оценят възможностите за интегрирано управление на РСК Русе чрез публично-частно партньорство (ПЧП), както и да се формулират препоръки за подобряване на партньорските взаимоотношения в управленския процес.

7. Методология на изследването

Използваната методология съчетава теоретичен подход към изследваната реалност с анализ на развитието на конкретни случаи и собствени проучвания, проведени през периода 2012 – 2017 г. Самостоятелните проучвания в рамките на дисертационния труд се базират основно на качествени методи и по-специално – изследване на документи (deskresearch) и анализ на случая (casestudy).

В съответствие с поставените изследователски задачи е приложен разнообразен научен инструментариум:

- преглед, систематизация и интерпретация на научна литература в областта на интегрираното управление на крайбрежни зони;
- критичен анализ на европейски и национални нормативни и стратегически документи, отнасящи се до политиките за управление на крайбрежни зони и инструментите за тяхното реализиране;
- сравнителен анализ на европейския опит в областта на морското и крайбрежното управление и оценка на различни модели и добри практики в разработването на интегрирани планове за развитие;
- дедуктивен анализ на йерархичния порядък на регионалните структури – Макрорегион Дунав, Териториален комплекс Дунав, Област Русе и Община Русе, и характеризиране на границите на Речния стопански комплекс Русе на основата на картографския метод;
- качествен и количествен анализ на потенциалите на изследваната територия за местно икономическо развитие;
- проблемен анализ на резултати от научни изследвания и разработки на български и чуждестранни учени, специализирани екипи и организации в разглежданата сфера;
- анализ на резултати от анкетно проучване на възможностите за интегрирано управление на РСК Русе чрез ПЧП.

На тази основа се моделира процеса на интегрирано управление на РСК Русе. Предвид специфичния обект на управление се синтезират изведените теоретични постановки, установените европейски, национални и регионални политики и опит при управлението на

крайбрежни зони и територии. Чрез метода на синтеза се цели обединяване на предимствата на интегрирания подход с тези на ПЧП за разработване на модел за интегрирано управление на крайречни градски зони.

8. Ограничения на дисертационното изследване

Разработването и теоретико-приложното обосноваване на модела за интегрирано управление на крайречна градска зона налагат някои ограничения, отнасящи се до:

- в теоретико-методологичен план не се обхващат детайлно въпросите за инвестициите и инвестирането като процес, както и за управлението на общинската собственост;
- моделираният обект се ограничава до формирания многоотрелов стопански комплекс, функциониращ на територията на крайречната градска зона на Русе;
- от анализирания възможни инструменти за интегрирано управление на крайбрежни и крайречни зони изследването в настоящия дисертационен труд се фокусира основно върху възможностите за интегрирано управление на Речен стопански комплекс – Русе чрез ПЧП;
- в изследването на потенциални партньори за осъществяване на предлагания модел чрез ПЧП са обхванати две от реално заинтересованите страни – 27 представители на общинската власт и 32 ръководители на фирми;
- изследването на заинтересоваността на публичния и частния партньор от участие в интегрирано управление по схемата за ИПЧП се ориентира към критерия „очаквани ползи от партньорството”, определен от конкретни икономически, социални и екологични показатели.

II. ОБЕМ И СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд, с обем от 200 страници, се състои от увод, изложение в три глави, заключение, списък с използвана литература и девет приложения. Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени конкретни изводи. Основният текст съдържа 12 таблици и 28 фигури.

Списъкът на използваната литература се състои от 162 източника на български, руски и английски език.

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод

ПЪРВА ГЛАВА. Проучване на теоретичната дискусия за интегрираното управление на крайбрежни зони и територии

1.1. Смеслов обхват и дефиниции на основни понятия, свързани с управлението на крайбрежни зони и територии

1.2. Същност и инструменти за интегрирано управление на крайбрежни и крайречни зони

1.3. Политики за интегрирано крайбрежно управление

1.4. Проблеми при управление на крайбрежни и крайречни градски зони

ВТОРА ГЛАВА. Възможности за управление на крайбрежни и крайречни територии

2.1. Модели за управление на крайбрежна територия

2.2. Териториален и стопански обхват на Речен стопански комплекс Русе

2.3. Анализ на ресурси, проблеми и потенциали за развитие на Речен стопански комплекс Русе

2.4. Речният стопански комплекс като обект на интегрирано управление

ТРЕТА ГЛАВА. Модел на интегрирано управление на Речен стопански комплекс Русе

3.1. Обосновка на модел за интегрирано управление на Речен стопански комплекс Русе

3.2. Възможности за интегрирано управление на Речен стопански комплекс Русе чрез публично - частно партньорство

3.3. Изследване и оценка на потенциални партньори за интегрирано управление на Речен стопански комплекс Русе чрез публично-частно партньорство

3.4. Препоръки за подобряване на партньорските взаимоотношения в интегрирания управленски процес

Заклучение

Литература

Приложения

III. КРАТКО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В УВОДА на дисертационния труд е обоснован изборът на темата в контекста на нейната актуалност и практическа приложимост. Формулирани са изследователският проблем и авторовата теза. Дефинирани са целта на изследването и ~~са посочени~~ поставените за решаване изследователски задачи. Определени са обектът и предметът на дисертационното изследване. Посочени са използваният изследователски инструментариум, както и ограниченията, възприети за изследването на този комплексен и интердисциплинарен проблем.

В ПЪРВА ГЛАВА „*Проучване на теоретичната дискусия за интегрираното управление на крайбрежни зони и територии*“ са дефинирани основни понятия, свързани с управлението на крайбрежни зони и територии; изяснени са същността и инструментите за интегрирано управление на крайбрежни и крайречни зони; характеризирани са политики и проблеми на интегрираното крайбрежно управление.

В първи параграф „*Смислов обхват и дефиниции на основни понятия, свързани с управлението на крайбрежни зони и територии*“ се извеждат спецификите на по-тесните понятия „крайречна зона“ и „крайречна градска зона“ и се предлагат работни дефиниции за тях. Въз основа на подробен анализ на свързаните понятия „система“, „териториална социална система“ и „териториален производствен комплекс“ се извежда работна дефиниция за териториален стопански комплекс (ТСК): *Сложно съчетание от взаимосвързани стопански отрасли и дейности, предопределени от факторите на средата и произвеждащи еднородни продукти.* За целите на дисертационния труд се въвежда понятието „речен стопански комплекс“ и се разкриват неговите същностни характеристики: *система, чието функциониране е в тясна обвързаност с природните дадености на реката. В нея се включват онези стопански организации, които могат да извършват своята дейност при наличие на река.* Обосновава се многоотрасловия характер на РСК и присъствието, както на стопански, така и на публични организации в него, от което следва, че речният стопански комплекс може да предлага и публични услуги.

Във втори параграф „*Същност и инструменти за интегрирано управление на крайбрежни и крайречни зони (ИУКЗ)*“ ИУКЗ се дефинира като подход на управление, при който процесите, протичащи в тези зони се планират и координират по систематичен и устойчив начин. Разглеждат се няколко типа интеграция – хоризонтална, вертикална и международна, и се стига до извода, че прилагането на интегриран подход в управлението на територията предполага участие на всички заинтересовани страни, както овластените

държавни институции, така и обществените организации, в това число и бизнеса. Разкриват се принципите, целите и философията на интегрираното управление, както и неговия процесен характер. За постигане на по-добро управление на крайбрежната зона се обосновават няколко вида *уредби(инструменти)*: институционална (координация от управленски решения между различните йерархични нива), локална (комплексна юрисдикция и присъствие на официалната власт) и финансова (финансово осигуряване). Разкрива се, връзката на различните видове уредби със собствеността в крайбрежната зона и произтичащата от това необходимост управлението на общинската собственост да става по интегриран път. Особено внимание се отделя на финансовото осигуряване на ИУКЗ, като са разгледани възможностите на инвестициите. Акцент е поставен на ПЧП. Аргументират се неговите предимства и се доказва приложимостта му като инструмент за финансиране на публични проекти в Речен стопански комплекс Русе.

В трети параграф *„Политики за интегрирано крайбрежно управление“* се проучват провежданите в Европа политики по отношение на крайбрежните зони. Установява се, че разработването на макрорегионални стратегии е възприетото ефективен подход за развитието на европейската морска/ речна икономика и към опазването на природната среда. Чрез съобразяване на съществуващите европейски и национални фондове с договорените приоритети за растеж макростратегиите действат като икономически движещи сили в крайбрежните региони. Оценява се значението от участието на България в Дунавската стратегия.

В четвърти параграф *„Проблеми при управление на крайбрежни и крайречни градски зони“* се установяват проблемите, пред които е изправено ИУКЗ – екологични, социално-икономически и противоречията между вътрешните и външните движещи сили, задаващи моделите на ползване в крайречните територии.

ИЗВОДИ ОТ ПЪРВА ГЛАВА

- „Крайбрежна зона“, „Крайречна градска зона“, „Териториален стопански комплекс“ и „Речен стопански комплекс“ са „териториални системи“, формирани под влияние на комплекс от фактори и съставени от взаимосвързани елементи. Многоотрасловият характер на речния стопански комплекс и интензивното му взаимодействие с природата предопределят и специфични особености в неговото управление.

- Интегрираното управление на крайбрежни зони е подход на управление, при който протичащите процеси и явления се планират и координират по систематичен и устойчив начин – необходими са закони и правила за регулиране на дейностите в крайбрежната зона,

институции, които да управляват планираната употреба на крайбрежните ресурси. Интеграцията е на всички нива – индивидуално (частни лица и бизнес), публични структури, неправителствени организации и международни институции; интеграция между наука и управление.

- ИУКЗ се реализира чрез набор от инструменти – координация на връзките между заинтересованите страни, нормативно регулиране на техните правомощия и финансиране от различни финансови източници. Възможностите на ПЧП да обединява различни форми на публични и частни ресурси го определят като ефективен инструмент за изпълнение целите на ИУКЗ.

- Утвърдена практика за намиране на интегрирани решения на предизвикателствата в крайбрежните зони на Европа са макрорегионалните стратегии. Те се възприемат като ефективен подход към развитието на морската/ речната икономика и към опазването на природната среда. Дунавската стратегия представя управлението на крайречните територии като общ процес: зададени са страните-участнички, източниците на финансиране и плана за действие, който се основава на определени приоритети.

- В този контекст българските крайдунавски общини, регионалните и областните структури, както и неправителствения сектор, имат ангажимент да провеждат регионална политика, съобразяването на която със съществуващите европейски и национални фондове, както и с договорените приоритети за растеж, може да действа като икономическа движеща сила в крайбрежните региони.

Във ВТОРА ГЛАВА на дисертационния труд *„Възможности за управление на крайбрежни и крайречни територии“* се проучват: европейски модели за управление на крайбрежна територия; спецификата на територията, върху която функционира обекта на изследване - РСК Русе, като предпоставка за неговото развитие, от гл. т. на анализа на неговите ресурси, проблеми и потенциали за развитие. Във връзка с ефективното развитие на РСК Русе е аргументирана необходимостта за неговото разглеждане като обект на интегрирано управление. Проучва се степента на подкрепа, която се осигурява по линия на провежданите целенасочени въздействия чрез публичните политики за регионално развитие и управление на собствеността, както и осигурените инвестиции.

В първия параграф *„Модели за управление на крайбрежна територия“* се анализира опита на европейските държави в областта на морското и крайбрежното управление. Открояват се добри практики в страни като Великобритания, Нидерландия, Норвегия, Франция, Италия, Испания и др. при разработването на комплексни планове. На ниво ЕС, като положителен се оценява моделът на управление на крайбрежните територии, базиран на

интегрирания подход и концепцията за т. нар. „макрорегиони”. Подчертава се, че за да има траен успех, подходът трябва да бъде поставен в центъра на правителствените планове и регионалната политика и да бъде подкрепен с достатъчно ресурси. На този фон се установява, че България няма разработени национални стратегически документи за Дунавското крайбрежие, което пречи на неговото пространствено, икономическо и социално развитие.

Във втория параграф *„Териториален и стопански обхват на РСК Русе“* на базата на подхода – от общото към частното, се изяснява същността и обхвата на „Речен стопански комплекс Русе“. Йерархичният порядък, който се следва е Макрорегион Дунав, Териториален комплекс Дунав, Област Русе и Община Русе. Въз основа на анализа им се разкриват специфичните особености на РСК Русе и се определя неговият обхват - *територията на крайречната зона с публични функции на община Русе заедно с разположения върху нея природен и човешки потенциал и присъщите ѝ речни стопански дейности, инфраструктура и институции, обединени от съществуващите между тях връзки*. Доказва се междуотрасловия характер на РСК Русе – изведени са 18 стопански дейности, пряко свързани с реката, посочени са 64 фирми и организации, заети с тези дейности, и опериращи в границите на Комплекса (табл 2.1, стр. 91 от дисертационния труд).

Анализът на ресурси, проблеми и потенциали за развитие на РСК Русе в третия параграф на глава втора се основава на разбирането, че всяка териториална общност се отличава със специфични местни условия, усилващи или пък ограничаващи потенциала за местно икономическо развитие. Като предимства на РСК Русе се очертават: широкият излаз на Община Русе към река Дунав; местните природни условия и културно-историческото наследство; броят и качеството на човешките ресурси; структурата на местната икономика с преобладаващ дял на услугите и изпреварващо развитие на туризма. Като проблемни се оценяват: състоянието на транспортната инфраструктура, недостатъчното развитие на туристическата инфраструктура, демографските проблеми, влошаващите се социално-икономически условия, съществуващите рискове за екологичното равновесие и биоразнообразието в района. Прави се изводът, че съществуващите условия и ресурси създават добри предпоставки за стопанското развитие, но тяхното нерационално използване поставя предизвикателства за ефективното управление на Речен стопански комплекс Русе.

В четвърти параграф *„Речен стопански комплекс Русе като обект на интегрирано управление“* изследваният обект се характеризира като „обект на планиране“, „обект на управление на собствеността“ и „обект на инвестиране“. Оценката му като обект на планиране се базира на проучване на основните стратегически и планови документи за

периода 2014-2020 г.: Дунавска стратегия, проект "Еврорегион Русе-Гюргево, Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013 - 2025 г., Национална програма за развитие: България 2020, Национална стратегия за регионално развитие на Р. България за периода 2012-2022г., Областна стратегия за развитие на област Русе в периода 2014-2020 г., Общински план за развитие на Община Русе 2014-2020 г., Интегриран план за градско възстановяване и развитие на гр. Русе. Направен е изводът, че в регионалните планове и програмни документи на България развитието на крайбрежната територия на община Русе не е изведено като отделен приоритет, към който да се адресират и специални мерки и проекти. Защишава се позицията, че пренебрегването на крайбрежните зони около река Дунав в документите за национално и регионално развитие пречи на приемането на адекватни инвестиционни решения, които по подразбиране следва да получават финансиране на първо място от Европейските фондове, следвано от средствата, получавани от национални и общински фондове.

Речен стопански комплекс Русе се определя като сложен сложен териториално-имуществен комплекс, тъй като в него се пресичат разнообразни обществени направления (социални, икономически, устройствени и т.н.), в него са локализирани разнообразни обекти, по отношение на които възникват разностранни интереси при управление на собствеността – частни, държавни, общински. Това, от своя страна, поставя съответни предизвикателства пред интегрираното управление на комплекса – трябва да се координират различните интереси, да се удовлетворяват едновременно и частни, и публични потребности, да се управляват ефективно и устойчиво ресурси (понякога и общи) за развитие на собствеността, която пък е материалната основа за развитие на дейностите на комплекса.

След анализ на публичните инвестиции, осигурени и реализирани от местната власт в периода 2012-2016 г. се установява, че на територията на РСК Русе протича слаба инвестиционна активност: броят на реализираните ~~тук~~ проекти остава незначителен – 1-2 годишно, финансирани основно със средства от ЕС. Като цяло, инвестиционните разходи на Общината в Комплекса се оценяват като незадоволителни, но се наблюдава тенденция към тяхното увеличаване.

ИЗВОДИ ОТ ВТОРА ГЛАВА

- В практиката на европейските държави са наложени различни модели на управление на крайбрежни зони, като общото между тях е наличието на специална администрация, която се занимава с планирането, координацията и провеждането на политиките в тези специфични територии.

- На ниво Европейски съюз се прилага макрорегионален подход на управление на крайбрежните зони, тъй като географският им обхват надхвърля националните граници. Той е забележителна иновация от гледна точка на публичния мениджмънт, тъй като създава условия за повишаване на ефективността в развитието на публичния сектор в областта на развитие на регионалната икономика. Като по-добри условия се разбират успешното съгласуване на целите със създаването на политики и използването на разнообразни източници на финансиране (европейски програми за териториално сътрудничество, частни източници, финансови институции).

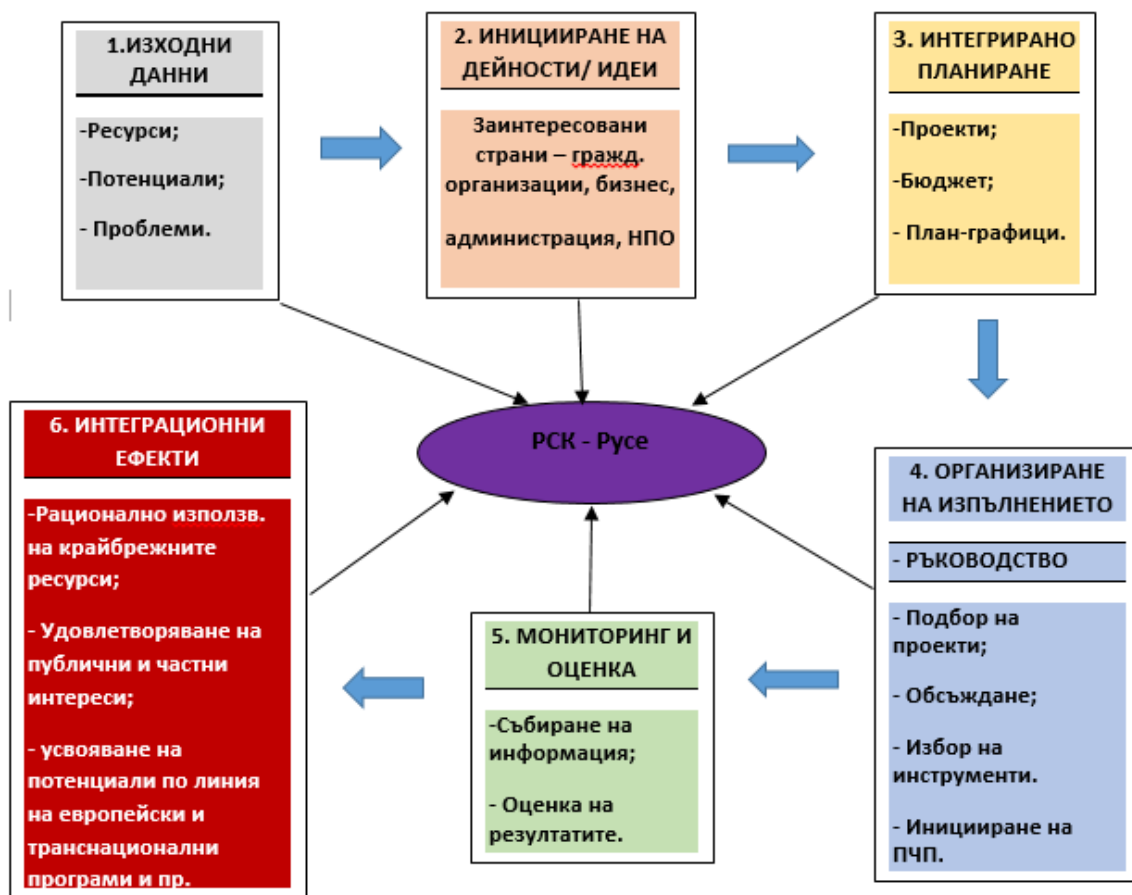
- Речен стопански комплекс Русе, който е част от Дунавския макрорегион на Европа, притежава ключови предимства за цялостно развитие - естествена и физическа среда, икономически, социални и културни ресурси. Те, обаче, не се използват пълноценно за устойчиво развитие на територията на комплекса, доказателство за което са по-ниските в сравнителен национален план социално-икономически показатели.

- Речен стопански комплекс Русе е част от сложен йерархичен порядък на териториални системи, което го прави сложен за управление обект. В същото време той не се възприема като такъв - отсъства управленски субект, ангажиран пряко с неговото развитие, няма точно заложи ясни цели, не са ясни очакваните резултати. Отделните елементи в Комплекса съществуват самостоятелно и се саморегулират, но отсъства координация на дейностите, която е основна функция на интегрираното управление.

- Бъдещото развитие на Речния стопански комплекс изисква модел на интегрирано управление, който да осигури координацията от управленски решения между различните йерархични нива, да въведе закони и правила, валидни за цялата географска площ на Комплекса и да привлече интерсекторни инвестиции.

В ТРЕТА ГЛАВА на дисертацията се развива авторската концепция за „*Модел за интегрирано управление на речен стопански комплекс Русе*“, която свързва интегрираното управление и механизмите на ПЧП. Анализират се възможностите за интегрирано управление на Комплекса чрез ПЧП и се прави оценка ~~наличие~~ на потенциални партньори за интегрирано управление на РСК Русе чрез ПЧП. За целите на анализите е разработена авторова методика. На база на получените оценки и резултати се формулират съответни изводи и препоръки.

В първия параграф „*Обосновка на модел за интегрирано управление на РСК Русе*“ се структурира модел, който представя ИУКЗ като непрекъснат процес, съставен от интегрирани структурни елементи, описващи неговите етапи и резултати (Виж Фигура 1).

*Фиг. 1. Модел за интегрирано управление на РСК Русе
/ Разработка на автора/*

Първият елемент „Изходни данни“ ориентира за ресурсите, потенциалите и проблемите на комплекса. Те са важни, защото разкриват възможности и предпоставки за интегрирано развитие.

Вторият елемент „Инициране на дейности/ идеи“ определя обхвата на средата, заинтересованите страни и какви са техните цели. Това е рамката, в която ще се търсят проблеми с цел инициране на проекти, описващи желаните възможности и начини за тяхното управление.

Третият елемент „Интегрирано планиране“ включва избор на проекти, тяхното групиране и разработване на интегриран план за развитие на територията. Интегрираният план трябва да включва бюджет и план-график за реализация на предвидените проекти.

При *четвъртия елемент* „Организиране на изпълнението“ се създава ръководство, което да създаде организация за реализиране на проектите. То включва обсъждане и избор на проекти, които да се реализират като ПЧП, инициране на ПЧП от вида Проектиране-

Строителство-Експлоатация-Прехвърляне (ПСЕП) и избор на частен партньор (за предпочитане Дружество със специална инвестиционна цел (ДСИЦ).

Петият елемент „Мониторинг и оценка“ е дейност за систематично следене и оценяване на прилаганите техники за изпълнение на проектите. На този етап могат да се разработват нови или да се усъвършенстват старите техники. Краен продукт от етапа е изготвянето на коригиран план за управление на проектите.

В *шестия елемент* „Интеграционни ефекти“ се представят резултатите (ефектите от реализираните проекти). Те трябва да водят до ефективно използване на крайбрежните ресурси и до усвояване на потенциали по линия на европейски и транснационални фондове, да удовлетворяват едновременно частните и публичните интереси.

Авторовата оценка за представения модел за интегрирано управление на Речен стопански комплекс Русе е, *че той може да осигури високо ниво на интеграция (между общинската власт, бизнеса и местната общност), което би довело до намаляване на капиталовия интензитет (осигуряването на финансиране за проектите се извършва на основата на генерирания от тях паричен поток, а не на корпоративни или държавни гаранции за гарантиране на проектния дълг) и би гарантирало реализиране на проектите по най-ефективния начин.*

Във втория параграф „*Възможности за интегрирано управление на Речен стопански комплекс Русе чрез публично-частно партньорство*“ се тества необходимостта, приложимостта и изпълнимостта на избрани проекти (създаване на среда за пешеходен туризъм, озеленяване на крайбрежната зона, изграждане на туристически информационен център, изграждане на спортно-рекреационен комплекс, велоалеи и др.), които биха могли да се изпълнят като ПЧП в рамките на Речен стопански комплекс Русе. Критериите за приложимост и изпълнимост са определени според методиката за предварителни тестове за ПЧП². Тестовите се попълват от автора след обстоен анализ на ситуацията в общината и комплекса, съобразено посочените критерии. Въз основа на тестовите са направени следните изводи, които се определят като обстоятелства, благоприятстващи реализирането на ПЧП:

- Налице е необходимост от проектите, тъй като: те ще удовлетворят потребностите и очакванията на русенската общественост от среда за пешеходен туризъм, озеленяване и

² Методика за предварителни тестове (приложимост и изпълнимост) на ПЧП, разработена в рамките на Проект „Партньорство за развитие“ на Областна администрация Ловеч по ОП „Административен капацитет“, съфинансирана от ЕС чрез Европейския социален фонд.

поддържане на зелените площи, създаване на туристически съоръжения и атракциони, изграждане на велоалея в крайречната територия; ще дадат възможност на общината да изпълни задължението си да предоставя тези услуги, като избере подходящ начин за финансирането им.

- ПЧП проектите са приложими за РСК Русе, тъй като: общата политическа и законодателна рамка позволява да се реализира подходът към проекти за ПЧП; местните условия провокират инвеститорски интерес към Община Русе и по-специално към Речния стопански комплекс; на частния бизнес може да се разчита, тъй като една значителна част от фирмите са доказали своята компетентност и готовност да изпълняват проекти.

- Изпълнимостта на проектите като ПЧП проекти е гарантирана от пазарната привлекателност на общината, опита на общината да организира тръжни процедури, обемът на проектите, който е в състояние да привлече бизнеса, по-голямата продължителност на експлоатационния период и големият обществен интерес.

В дисертационния труд се защитава позицията, че от познатите схеми и модели на ПЧП най-подходяща в условията на РСК Русе е схемата “Проектиране-Изграждане-Финансиране-Експлоатиране (ПСЕП)”, която комбинира отговорността за обикновено различни функции – проектиране, изграждане и поддръжка – под егидата на една единствена фирма. Това позволява партньорите да се възползват от различна ефективност. В рамките на партньорството страните трябва да поемат отговорностите, които могат да понесат и ефективно да изпълнят. За осъществяване на схемата се препоръчва институционализираната форма на ПЧП чрез създаване на акционерно дружество със специална инвестиционна цел (АДСИЦ), тъй като то в най-пълна степен би отговорило на целите за интегрирано управление на РСК Русе. Създадено като самостоятелно юридическо лице Дружество със специална инвестиционна цел (ДСЦ) може да влиза в договорни взаимоотношения с редица други страни, участващи в реализацията на проектите: инвеститори (институционални, частни, инвестиционни фондове и др.), строителни компании и компании поддържащи и опериращи новоизградените съоръжения. Не съществуват законови пречки в капитала на дружеството да участва и Общината. Целта на новосформираната компания (АДСЦ) е дружеството да влиза в договорни отношения с различни заемодатели, независимо от финансовото състояние на компаниите майки на неговите акционери. По този начин рисковете свързани с други бизнес начинания на акционерите ще бъдат изолирани от настоящите проекти и това би улеснило финансирането им.

В Трети параграф на трета глава се прави *изследване и оценка на потенциални партньори за интегрирано управление на Речен стопански комплекс Русе чрез ПЧП*, по методика разработена от автора.

Обект на изследване са потенциалните участници в модела за интегрирано управление - публичен и частен. *Предмет на изследване* са очакваните ползи за участниците в модела за интегрирано управление. *Целта на изследването* е да установи наличие на потенциални партньори за реализирането на модел за интегрирано управление на крайречна зона чрез механизмите на ПЧП. За целите на изследването се приема, че потенциален партньор е този, който има интерес и е мотивиран да участва в ПЧП.

Тъй като ПЧП по същество е сътрудничество между лица от публичния и частния сектор, то и методиката е предназначена да оценява като потенциални партньори представители на бизнеса и местната власт. Основният критерий, по който се оценяват партньорите е „*Очаквани ползи от партньорството*”. За измерването му са възприети конкретни показатели, които са различни за двамата партньори (Виж Таблица 1):

Табл.1. Показатели за измерване по критерий „Очаквани ползи от ПЧП”

Участници в ПЧП за РСК Русе	Показатели за измерване на очакваните ползи от ПЧП
<p>A1.Публичен: A1.1.Община Русе A1.2.Област Русе (представител на собствеността, която се владее от министерствата)</p>	<p><i>1. Икономически ползи</i> 1.1. Брой услуги, които ще предостави проекта; 1.2. Размер на приходите, които ще генерира; 1.3.Брой работни места; 1.4.Размер на частните инвестиции при предоставяне на публичната услугата; 1.5.Размер на туристопотока. <i>2. Социални ползи</i> 2.1.Брой на посетителите; 2.2.Брой потребители в неравностойно положение; 2.3. Брой потенциални бенифициенти. 2.4. Условия на труд за работещите в зоната; <i>3.Екологически ползи</i> Качества на околната среда: въздух, повърхностни и подземни води, почви, растителен свят, културно наследство.</p>
<p>A2.Частен - ДСИЦ A2.1.Фирма, която функционира в региона на област Русе A2.2.Фирма, която функционира в България, но извън област Русе A2.3.Фирма, която оперира извън територията на Република България</p>	<p>1.Размер на дяловото участие; 2.Естество на дяловото участие; 3.Доходи; 4.Печалба; 5.Социално-икономически принос за района; 6.Подобряване на екологичната обстановка.</p>

/ Разработка на автора/

За измерване на показателите се въвеждат определени индикатори (степенни показатели). Степенната скала позволява сравнение на очакваните ползи от ПЧП с тези, които биха се получили чрез традиционния начин на финансиране на публичните проекти (Виж Таблици 2 и 3).

Табл. 2. Система от показатели и степенна скала за измерване на „Очакваните ползи” от ПЧП (за публичния партньор)

Очаквани ползи	Показатели за измерване на очакваните ползи	Степенна скала за отчитане на показателите
1.Икономически ползи	1.1. Брой услуги, които ще предостави проекта; 1.2. Размер на приходите, които ще генерира; 1.2.Брой работни места; 1.3.Размер на частните инвестиции при предоставяне на публичната услугата; 1.4.Размер на туристопотока.	a. значително по-голям. b. по-голям; c. същият; d. по-малък;
2. Социални ползи	2.1.Брой на посетителите; 2.2.Брой потребители в неравностойно положение; 2.3.Брой потенциални бенифициенти. 2.4. Условия на труд за работещите в зоната;	a. значително по-голям. b. по-голям; c. същият; d. по-малък; a. значително по-добри. b. по-добри; c. същите; d. по-лоши;.
3.Екологически ползи	Качества на околната среда: въздух,повърхностни и подземни води, почви, растителен свят, културно наследство.	a. значително по-добри. b. по-добри; c. същите; d. по-лоши;.

Разработка на автора

Табл.3. Система от показатели и индикатори за измерване на очакваните ползи от частния партньор в ПЧП за РСК Русе

Показатели за измерване на очакваните ползи	Степени за отчитане на показателите
Размер на дяловото участие; Естество на дяловото участие; По-високи доходи; По-голяма печалба; Социално-икономически принос за района; Подобрена екологична обстановка.	a. най-важен; b. много важен; c. важен; d. маловажен.

Разработка на автора

Основният инструмент за изследване на потенциалните партньори е анкетата. Анкетната карта за представителите на публичната власт се състои от шест въпроса, като първите три проверяват предпочитанията им към начина на финансиране, четвъртият се отнася до асоциациите и знанията за ПЧП, а последните два за убедеността в ползите от ПЧП. Анкетната карта за представители на бизнеса съдържа общо 18 въпроса. На първите девет въпроса отговарят всички анкетиранни, а следващите девет са предназначени за онези от тях, които са заявили интерес към ПЧП за РСК Русе.

Анкетата цели да установи дали анкетируваният е запознат с ПЧП и дали е участвал в ПЧП, какви са очакваните от него ползи от партньорството с Общината, какви са представите му относно размера на неговото участие, при евентуално решение да се включи и изискванията му за подкрепа от публичната власт. С анкетната карта за бизнес ръководители се търси и индиректен ефект – да се стимулира участието в ПЧП.

Чрез представените анкетни карти е проучено мнението на 27 души експерти на област Русе, община Русе и общински съветници, и 32 души, управители и мениджъри на фирми. Извадката обхваща представители на бизнеса от различни сфери на дейност. Най-голям е дялът на заетите с производство, следвани от представителите на услугите и туризма. По-голямата част от фирмите, обхванати в изследването (72%) развиват дейност на територията на област Русе, 19% оперират извън областта, но на територията на страната и 9% извън територията на България. За 42% от фирмите служителите надхвърлят 51 човека, 30% от тях са с персонал от 11 до 50 човека. Малките фирми са само 28%.

Изразеното мнение на областните и общинските служители се оценява по *критерии*:

- *предпочитан начин за финансиране на публични проекти за Речен стопански комплекс Русе* (за предпочитан се определя този начин на финансиране, който е избран от над 51% от участниците);

- *убеденост в ползите от ПЧП за реализиране на проекти за Речен стопански комплекс Русе*.

Резултатите от анкетното проучване са представени в Таблица 4 и 5. Таблиците съдържат списък на анкетираните лица, отговорите им, изразени със съответния степенен показател и числовият коефициент «К», показващ степента на убеденост/заинтересованост на всяко лице.

Табл. 4. Резултати от анкетното проучване на представители на публичната власт по критерий „Убеденост в ползите от ПЧП за РСК Русе“

Списък на анкетиранията лица	Критерий «Убеденост в ползите от ПЧП»										«К» Степен на убеденост
	Оценка на ползите										
	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	2.1	2.2	2.3	2.4	3	
1.	b	b	c	c	b	a	b	c	b	a	$K_1 = 0,30$
2.	a	b	b	a	a	b	b	b	b	b	$K_2 = 0,65$
3.	a	a	b	b	a	a	a	b	a	a	$K_3 = 0,85$
4.	b	a	c	c	a	b	b	c	b	b	$K_4 = 0,30$
5.	a	b	a	a	a	a	b	b	b	b	$K_5 = 0,75$
6.	a	b	b	b	b	b	b	a	b	b	$K_6 = 0,60$
7.	a	a	a	b	a	b	b	c	a	b	$K_7 = 0,65$
8.	b	c	c	c	a	a	b	c	b	a	$K_8 = 0,25$
9.	b	b	c	c	b	a	b	b	b	a	$K_9 = 0,40$
10.	a	a	b	b	a	a	a	a	a	b	$K_{10} = 0,85$
11.	b	b	a	a	a	b	a	a	b	b	$K_{11} = 0,75$
12.	b	a	a	b	a	b	b	a	a	a	$K_{12} = 0,80$
13.	b	b	b	a	a	a	a	b	b	b	$K_{13} = 0,70$
14.	b	c	a	b	b	b	c	b	b	c	$K_{14} = 0,25$
15.	b	b	c	b	a	b	a	a	b	a	$K_{15} = 0,60$
16.	a	a	a	a	a	b	b	c	a	b	$K_{16} = 0,70$
17.	b	a	a	b	b	b	a	a	a	a	$K_{17} = 0,80$
18.	a	b	c	a	a	a	b	c	b	b	$K_{18} = 0,50$
19.	b	b	b	c	a	b	b	c	b	b	$K_{19} = 0,55$
20.	b	a	a	b	b	b	b	a	a	a	$K_{20} = 0,75$
21.	b	b	c	b	a	a	b	b	b	a	$K_{21} = 0,55$
22.	b	b	b	c	a	b	b	a	b	b	$K_{22} = 0,50$
23.	a	a	b	b	b	b	a	b	a	a	$K_{23} = 0,75$
24.	a	b	c	a	a	b	b	c	b	a	$K_{24} = 0,50$
25.	b	b	a	b	a	b	b	a	b	b	$K_{25} = 0,65$
26.	b	b	c	b	b	c	b	a	c	b	$K_{26} = 0,25$
27.	b	a	b	c	a	b	b	a	a	b	$K_{27} = 0,60$

Табл. 5. Резултати от анкетното проучване на представители на бизнеса по критерий „Заинтересованост от участие в ПЧП за РСК Русе“

Списък на анкетиранията лица	Критерий «Заинтересованост от участие в ПЧП»							«К» Степен на заинтересованост
	Показатели							
	1	2	3	4	5	6	7	
1	a	a	b	b	c	c	-	K ₁ = 0,33
2	a	c	a	a	c	b	-	K ₂ = 0,42
3	c	b	b	b	a	c	-	K ₃ = 0,25
4	b	a	b	a	b	b	-	K ₄ = 0,67
5	c	b	b	a	a	b	a	K ₅ = 0,57
6	a	b	b	a	c	c	c	K ₆ = 0,21
7	b	c	b	b	c	b	b	K ₇ =0,21
8	b	a	b	a	b	a	b	K ₈ = 0,71
9	a	b	b	b	b	c	c	K ₉ =0,29
10	a	c	b	a	a	c	-	K ₁₀ = 0,47
11	a	b	b	a	b	b	-	K ₁₁ = 0,67
12	b	c	b	a	c	c	b	K ₁₂ = 0,17
13	b	b	b	a	b	c	-	K ₁₃ = 0,47
14	b	a	a	a	a	b	a	K ₁₄ = 0,86
15	c	c	b	b	c	a	-	K ₁₅ = 0,08
16	a	b	b	a	a	b	-	K ₁₆ = 0,75
17	c	c	b	b	a	b	-	K ₁₇ = 0,25
18	b	b	a	a	b	c	-	K ₁₈ = 0,50
19	c	b	b	a	a	a	-	K ₁₉ = 0,58
20	a	c	a	a	c	c	-	K ₂₀ = 0,25
21	b	c	b	b	b	c	-	K ₂₁ = 0,17
22	a	a	a	b	a	b	-	K ₂₂ = 0,83
23	a	c	b	a	a	a	-	K ₂₃ = 0,67
24	a	a	b	a	a	a	b	K ₂₄ = 0,86
25	a	c	b	b	b	c	c	K ₂₅ = 0,14
26	a	c	c	a	c	b	-	K ₂₆ = 0,17
27	b	c	b	a	c	b	-	K ₂₇ = 0,25
28	a	b	a	a	b	b	-	K ₂₈ = 0,75
29	a	a	b	a	c	c	-	K ₂₉ = 0,47
30	a	b	a	a	c	c	b	K ₃₀ = 0,43
31	b	b	a	b	b	a	c	K ₃₁ = 0,50
32	b	c	b	a	c	b	c	K ₃₂ = 0,14

Степента на „убеденост“ и „заинтересованост“ от ползите на ПЧП за РСК Русе е измерена по формулата на поляритетния метод от проактивната методика:

$$K = a.(+1) + b. (+0,5) + c. (-0,5) +d. (-1) \text{ върху } N,$$

където:

- “К” е числов коефициент, който показва степента на убеденост/заинтересованост от ползите

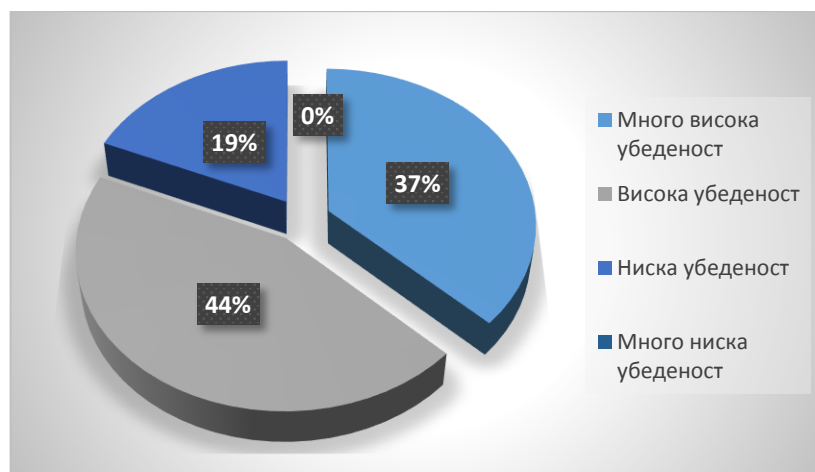
- “N” е броят на показателите (ползите), използвани при оценяването на убедеността/заинтересоваността.

Полученият цифров коефициент К се трансформира във вербална оценка по скалата на Ю. Венделер (таблица 6).

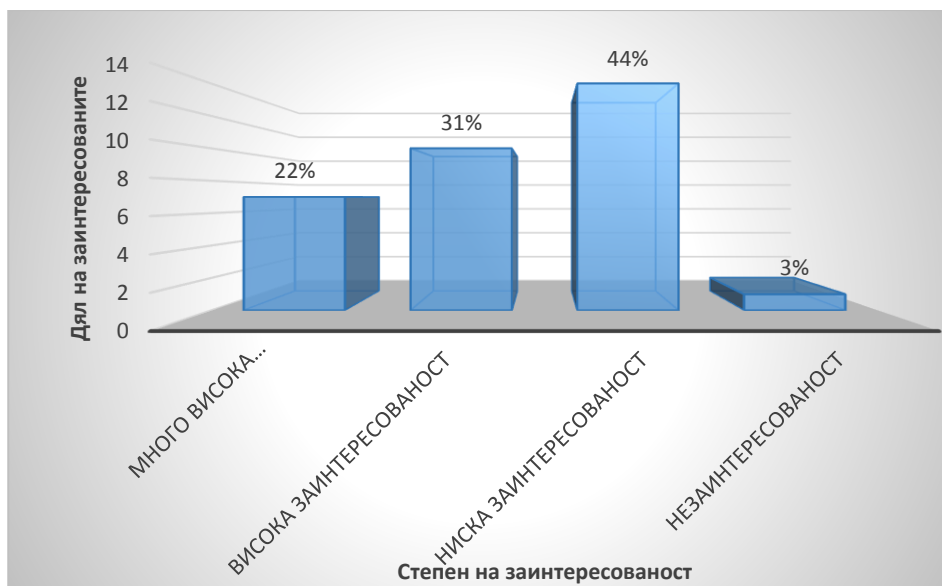
Таблица 6. Степени на вербална оценка за критерии «Убеденост» и «Заинтересованост»

Среденчисловкоефициент	Степени на вербална оценка
$K = 1-0,67$	Много висока убеденост/заинтересованост
$K = 0,66-0,33$	Висока убеденост/заинтересованост
$K = 0,32-0,09$	Ниска убеденост/заинтересованост
$K = 0,08$ и по-малко	Много ниска убеденост/незаинтересованост

Разпределението на анкетираните по степени на вербална оценка може да се види на Фигури 2 и 3.

Фиг. 2. Разпределение на анкетираните представители на публичната власт според степента на „Убеденост в ползите от ПЧП“ за РСК Русе

Фиг. 3. Степен на заинтересованост на бизнеса от участие в ПЧП за РСК Русе

От фигура 3. личи поляризация на *заинтересоваността* към участие в ПЧП проект – от една страна е групата на много и високо заинтересовани (общо 53%), а от другата страна са ниско заинтересованите и незаинтересованите (общо 47%). Като основен мотив на частните партньори за участие в ПЧП са регистрирани „очакваните ползи от проекта“, като най-често те се отнасят до по-голямо дялово участие и по-голяма печалба; на трето място като мотив се нарежда социално-икономическия принос за района. Като причини за ниската заинтересованост и незаинтересоваността в отговорите на анкетираните се открояват качеството на работа на общинските служители, съществуващите корупционни практики, организацията на обслужване, липсата на прозрачност и публичност.

Въз основа на данните за всяко анкетирано лице се изчислява *среден числов коефициент „К“* за цялата група анкетирани. Той представлява средно аритметично от числовите коефициенти на всеки анкетиран. Величината на „К“ показва *степента на убеденост на публичната власт и степента на заинтересованост на бизнеса*. Формулата е следната:

$$(K_1+K_2+K_3+ K_4+ K_5+.....+ K_N)/N$$

Така за «*Убеденост в ползите от ПЧП*» е изчислен Среден числов коефициент **K = 0,59**, а за «*Заинтересованост от участие в ПЧП*» - Среден числов коефициент **K = 0,44**. Величината на средните числови коефициенти показва висока степен на убеденост на публичната власт и висока степен на заинтересованост на бизнеса от ПЧП за РСК Русе.

За потенциални партньори в ПЧП проекти на община Русе се приемат само тези представители на фирми, които са изразили много висока и висока заинтересованост. Те са обект на изследване и по втория критерий - „Подходящ за частен партньор на Общината”. Класирането им се извършва по скала според броя на получените точки от втората част на анкетата (въпроси от 10 до 17). Всеки отговор на тези въпроси носи определен брой точки, според това доколко той илюстрира представи, отговарящи на обществено значимите интереси. Най-висока оценка на практика получават анкетираните, чиито представи за ПЧП в най-голяма степен отговарят на общностните интереси, а именно: широка партньорска база; очаквана възвръщаемост на инвестицията между 10 и 20%; поемане на повече рискове от частните партньори; по-кратки срокове за проектиране, изпълнение и експлоатация; плащания за наличност на предоставена услуга; контрол от страна на Общината. Скалата за оценка на анкетираните по критерий „Подходящ за частен партньор на Общината” е показана в Таблица 3.

Табл. 7. Скала за оценка на анкетираните по критерий „Подходящ за частен партньор на Общината”

Степен на оценка	Брой точки
1. Най-подходящ частен партньор	от 21 до 26
2. Подходящ частен кандидат (партньор)	от 15 до 20
3. Неподходящ кандидат (партньор)	под 15

Обобщените резултати по критерий „Подходящ за частен партньор на Общината” са показани в Таблица 8.

Табл. 8. Класиране на анкетираните представители на бизнеса по критерий „Подходящ за частен партньор на Общината”

Степен на оценка	Брой класирани
1. Най-подходящ частен партньор	3
2. Подходящ частен кандидат (партньор)	3
3. Неподходящ кандидат (партньор)	11

Данните от таблицата показват, че 35% от установените като „заинтересовани“ представители на бизнеса са и „подходящи“ да бъдат привлечени за участие в ПЧП за реализиране на проектите в Речен стопански комплекс Русе. Прави се оценка, че като процент от извадката те са достатъчни за да се инициира ПЧП от общината. Спрямо фактическия брой на проектите и необходимия за тях финансов ресурс установените 6 фирми са малко. Авторовото мнение е, че броят им може да се увеличи, ако се разшири обхвата на анкетното проучване и вместо 32 фирми бъдат анкетирани 320 фирми, например, което е практически възможно в един по-дълъг период.

В четвъртия параграф на глава трета са формулирани „препоръки за подобряване на партньорските взаимоотношения в интегрирания управленския процес“. Те са насочени основно към местната власт и се изразяват в следното:

- Да се помогне на местната общност да осъзнае необходимостта от интегриран подход в управлението на речния комплекс, който ще доведе до устойчиви нива на развитие на дейностите в него.

- Местната власт да осигури възможност на всеки заинтересован да получава информация и да дава предложения във връзка с предстоящите намеси в Комплекса.

- Още в началото общинската власт да информира своите граждани за постиженията си от предходните етапи.

- Да се приемат ясни и прозрачни правила за участие на всички заинтересовани страни.

- Интегрираният план за развитие да е съобразен с развитието на съседните територии.

- Водещите лидери на бизнеса да се включват като консултанти в разработването на отделните проекти и заедно с тях да се определят приоритетите на публичните политики и областите, в които бизнесът може активно да участва.

- Да се предприемат конкретни мерки за подобряване на взаимоотношенията между публичния и частния сектор - въвеждане на електронни административни услуги; изработване на електронни информационни масиви-регистри; осигуряване на максимална прозрачност при провеждане на търговете и договорите за ПЧП. Да се стимулира активното взаимодействие между бизнеса и публичната власт.

ИЗВОДИ ОТ ТРЕТА ГЛАВА

- В условията на липсващо национално законодателство и стратегическо планиране за Дунавското крайбрежие е подходящо управлението на крайречните градски територии да става по модела за интегрирано управление, тъй като той въвежда механизъм на координация

и съгласуваност между основните елементи на системата, създава предвидима рамка за работа на общинската администрация с установени инструменти и методи. Съответно, в рамките на модела се осъществява процес за приемане на решения с участието на всички заинтересовани страни. Интегрираният подход гарантира прозрачност и надеждност на решенията, а също така мотивира гражданите към изпълнение на задачите им.

- Възможностите на ПЧП да мобилизира участието на най-голям брой заинтересовани страни, да осигури достатъчно финансови ресурси за да постигне най-голяма обществена полза го прави подходящ инструмент за финансиране на проекти по модела за интегрирано управление на речния стопански комплекс.

- Успехът на модела за интегрирано управление зависи от готовността на публичната власт и бизнеса да участват заедно в АДСИЦ, тъй като тази форма на партньорски взаимоотношения носи редица интегративни ефекти: позволява развитието на синергия, достъп до нови компетенции, намален финансов риск, рационално използване на крайбрежните ресурси, усвояване на потенциали по европейски и транснационални програми и др.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Крайречните територии на Дунавските общини се очертават като най-слабо развитата част от страната. Те са натоварени с редица проблеми, някои от които са извън възможностите на общинските администрации и те не могат да се справят с тях сами. Необходим е различен модел на управление, който да обедини усилията на общини, граждани, НПО и бизнес, и да осигури инвестиции за подкрепа на местното развитие.

Анализите, констатациите и изводите, направени в дисертационния труд показват, че най-подходящ е подходът на интегрирано управление.

Проучването на теоретичната дискусия за интегрираното управление на крайбрежни зони и територии позволява да се разкрие смисловият обхват на базови за изследването понятия. Чрез навлизане в същността на взаимосвързаните понятия „крайбрежна зона“, „крайречна градска зона“ и „териториален стопански комплекс“ са разкрити специфичните особености на понятието „речен стопански комплекс“ -

многоотраслов териториален комплекс, включващ речни стопански дейности, развили се в крайречната зона.

На основата на проучване, систематизация и интерпретация на научна литература в областта на интегрираното управление на крайбрежни зони е установено, че по същество това е управление, при което протичащите процеси и явления се планират и координират по систематичен и устойчив начин; интеграцията е на всички нива и в процеса участват всички от които зависи състоянието на крайбрежната зона; реализира се чрез широк набор от инструменти.

Критичният анализ на европейски и национални нормативни и стратегически документи извежда ИУКЗ като приоритетен управленски инструмент в европейските страни по отношение на крайбрежните зони и територии.

Изследването на различните употреби на крайречните територии разкрива предизвикателствата и основните проблеми, пред които е изправено интегрираното управление - разрушаване на местообитанията, замърсяване на водата, ерозия на бреговете, изчерпване на ресурсите, отслабване на социалната структура, маргинализация, безработица, изоставане в социално-икономическото развитие.

Въз основа на сравнителен анализ на европейския опит в областта на морското и крайбрежното управление са установени различни модели и добри практики за интегрирано управление на крайбрежни зони – разработване на интегрирани планове и стратегии за развитие на крайбрежни зони, национални стратегии за моретата, устройствени планове, комплексни планове за морско развитие. Всички те, в отсъствието на национална стратегия и планове за развитие на българското Дунавско крайбрежие, дават насоки за вземане на обосновани решения за интегрирано управление на крайдунавските територии.

Изследването на възможностите, предимствата и перспективите на интегрираното управление на крайречните територии е ориентирано към територията на Русенска община, където е формиран речен стопански комплекс, отличаващ се със своята специфика, природни и икономически дадености.

Чрез използване на подхода – от общото към частното е дефинирано понятието „Речен стопански комплекс Русе“ и е очертан неговият териториален обхват - крайречната зона с публични функции на община Русе заедно с разположения върху нея природен и човешки потенциал и присъщите ѝ речни стопански дейности, инфраструктура и институции, обединени от съществуващите между тях връзки.

На базата на анализ на ресурсите, проблемите и потенциалите на РСК Русе е установено, че естествената и физическата среда, икономическите, социалните и културните ресурси на речния комплекс му дават ключови предимства за цялостно социално-икономическо развитие, но присъщите му географски характеристики не се използват пълноценно. Доказателство за това са по-ниските икономически показатели – БВП и БВП на човек от населението, ниски доходи на заетите и висока безработица, видоизменена природна среда и нарушено равновесие на екосистемите.

Извършеното изследване на РСК Русе като обект на интегрирано управление показва, че в стратегическите и плановете документи той не се разглежда като самостоятелна териториална единица и не е обект на целенасочени въздействия. Включен в състава на по-големи териториални единици, той е повлиян от въздействията, насочени към тях и индиректно търпи планирана инвестиционна намеса, главно от публичната власт и по-малко от частния сектор, но това не е достатъчно.

Изяснена и обоснована е необходимостта от прилагане на интегриран подход на управление, като ефективно средство, гарантиращо съгласуване и координиране на секторните политики, мерките и дейностите на общинско ниво и комплексно третиране на всички проблеми на територията.

На тази основа е развита, защитаваната в изследователската разработка авторова теза. От най-голямо значение е намирането на комплексни решения на проблемите в една специфична територия, каквато е крайречната територия на град Русе. Тъй като интегрираният подход насочва към въздействия върху цялата територия и ангажира всички заинтересовани страни, той се явява най-подходящ за условията на речния стопански комплекс. В съответствие с това разработването и прилагането на интегриран модел на управление може да генерира определени ползи за регионално развитие, а именно: рационално използване на крайбрежните ресурси, адекватно ангажиране на всички заинтересовани страни, удовлетворяване на пресичащите се частни и публични интереси, усвояване на потенциали по линия на европейски политики и транснационални програми.

Разработеният модел за интегрирано управление на речен стопански комплекс обвързва интегрирания подход с предимствата на ПЧП, като по този начин обединява ресурсите и усилията на публичната власт и тези на бизнеса за постигане на очакваните интеграционни ефекти.

Проведените предварителни тестове за приложимост и изпълнимост на проектите за РСК Русе като ПЧП проекти установяват, че са налице всички условия интегрираният модел за управление да бъде реализиран чрез средствата на ПЧП.

Анализът на бизнес-измеренията и правните аспекти на партньорството в рамките на ПЧП показва: първо, че най-подходящо е то да се организира по модела ПСЕП (Проектиране-Строителство-Експлоатация-Прехвърляне), тъй като той в най-пълна степен удовлетворява интересите и на публичния сектор и на бизнеса; и второ, че най-удачната правна форма за осъществяване на модела е институционалната чрез създаване на акционерно дружество със специална цел (АДСЦ). Като самостоятелно юридическо лице, АДСЦ гарантира договорни отношения с широк брой заинтересовани страни и улеснява финансирането и намалява рисковете по проектите.

Чрез специално разработена Методика и съпътстващите я инструменти е доказано, че съществуват потенциални партньори (общински служители и частни инвеститори) за реализиране на модела за интегрирано управление на РСК Русе с механизмите на ПЧП, което го прави приложим в практиката, а неговото разработване е оправдано.

Отправените препоръки, главно към местната власт, допринасят за подобряване на партньорските взаимоотношения в интеграционния процес и спомагат за преодоляване на проблемите, които биха ограничили прилагането на управленския модел в практиката, а те се отнасят до: липсата на достатъчно информираност за него, неспособността на немалка част от представителите на публичната власт да променят традиционните си схващания за управление на територията, както и ограничения административен капацитет по отношение на използването на алтернативни и иновативни методи на управление.

Структурираният в дисертацията модел за интегрирано управление на стопанския комплекс, формиран в крайречната градски зона на Русе, може да бъде усъвършенстван, адаптиран и приложен и в други крайбрежни зони, както по поречието на река Дунав, така и по Черноморското крайбрежие. Разбира се, не съществува универсална форма за интегрирано управление на крайбрежни зони. Към всяка ситуация, към всеки проект би следвало да се подхожда строго индивидуално, съобразно местните условия и потребности. Много важно е да се избере форма и метод на партньорски отношения, които ще донесат възможно най-голяма полза за съответната общност и територия.

IV. ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. *Систематизирани са теоретичните виждания* относно основни категории, свързани с управлението на крайбрежни зони и територии, като е *изведена авторова дефиниция* за понятието „речен стопански комплекс“.
2. *Аргументирана е необходимостта* от прилагане на интегриран подход на управление към изследвания обект – Речен стопански комплекс Русе, от гледна точка на намирането на комплексни решения на проблемите и възможностите за развитие на тази специфична територия.
3. *Обоснован е модел* на интегрирано управление на Речен стопански комплекс Русе, който обвързва интегрирания подход с предимствата на публично-частното партньорство, в контекста на потребностите за балансиране на публичните и частните интереси при усвояването на крайбрежното пространство.
4. *Доказано е*, че най-подходящ инструмент за интегрирано управление на Речен стопански комплекс Русе е публично-частно партньорство по модела “Проектиране-Строителство-Експлоатация-Прехвърляне”, реализирано чрез институционална форма – създаване на акционерно дружество със специална цел.
5. *Оценени са потенциални партньори* за интегрирано управление на РСК Русе чрез ПЧП, на базата на *разработена методика*, която може да се използва в практиката на всяка публична институция, търсеща сътрудничество с бизнеса за извършване на дейности от обществен интерес. На тази основа са *формулирани препоръки* към местната власт за развитие и усъвършенстване на партньорските взаимоотношения в интегрираното управление.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. **Стоилов, Л.** 2013 г. Местни условия и публични инвестиции в крайбрежната зона на Община Русе. Научни трудове на Русенски университет, том 52, серия 5.1, с. 117
2. **Стоилов, Л.** 2013 г. Нормативни документи, регламентиращи публичните инвестиции в речен стопански комплекс Русе. Научни трудове на Русенски университет, том 52, серия 7, с. 161
3. **Стоилов, Л.** 2014 г. Публично-частното партньорство като инвестиционен инструмент за предлагане на публични услуги в крайбрежната зона на община Русе. Научни трудове на Русенски университет, том 53, серия 5.1., с. 139

4. **Стоилов, Л.,** Павлов, Д. Перспективи пред управлението на крайбрежната зона в област Русе. В: Международна научна конференция „Мениджмънт на промяната”, Стара Загора, 11-13.04.2014 г. // Sector and Regional Policies in Change Management, Русе, 2014, стр. 290-302, ISBN 978-954-8675-82-6.

5. **Стоилов, Л.,** 2016 г. Публичните инвестиции в Речен стопански комплекс Русе. Международна бизнес конференция Наука и бизнес за интелигентно бъдеще, Варненски свободен университет, 10 – 11 юни 2016 г., Варна, България
http://www.vfu.bg/dokladi_ot_konferentsii/